

0000	RRRRRRR	PPPPPPP	AAA	NNN	NNN	AAA
00000000	RRRRRRRR	PPPPPPPP	AAAAAAA	NNNN	NNN	AAAAAAA
000 000	RRR RRR	PPP PPP	AAAA AAAA	NNNNN	NNN	AAAA AAAA
000 000	RRR RRR	PPP PPP	AAA AAA	NNNNNNNN	NNN	AAA AAA
000 000	RRRRRRRR	PPPPPPPP	AAAAAAAAA	NNNNNNNN	NNN	AAAAAAAAA
000 000	RRRRRRR	PPPPPPP	AAAAAAAAA	NNN NNNNN	NNN	AAAAAAAAA
00000000	RRR RRR	PPP	AAA AAA	NNN NNNN	NNN	AAA AAA
0000	RRR RRR	PPP	AAA AAA	NNN NNN	NNN	AAA AAA

1986

N:o 3

Sisäänsyöttö ohjelma.
KMK

```

10 REM DATAN SISAANSYÖTTÖ
20 PRINT:PRINT:PRINT
30 PRINT "ANNA ETUNIMI"
40 INPUT E1
50 PRINT:PRINT
60 PRINT "ANNA SUKUNIMI"
70 INPUT S1
75 PRINT:PRINT
80 PRINT "ANNA SOS.TURVATUNNUS"
90 INPUT S0
100 PRINT:PRINT
110 PRINT "ANNA SYNT.PAIKKA"
120 INPUT S3
130 PRINT:PRINT
140 PRINT E1,S1
150 PRINT S0,S3
160 PRINT:PRINT
170 PRINT "HALUATKO KORJATA K/E ?"
180 GETT=:IFT=: THEN 180

```

I
I TSS:n kokouskutsut seu-
I ran jäsenille, syksyn
I ohjelma ja jäsenkirje
I
I RIITTA KEKKI
I
I TSS:n kevätretki
I
I
I MERI TILA
I
I TSS:n tutustumiskäynti
I Tampereen uudessa pääkir-
I jastossa
I
I
I HEIKKI HEINO
I
I Oliko Yrjö Vehuvarpe
I roisto
I
I
I Kuvia Vihtiälän perheal-
I bumista III
I
I
I PÄIVIÖ MUHONEN
I
I Siirtolaisuudesta Ruot-
I siin Saarijärveltä...
I
I
I
I TERHI NALLINMAA-LUOTO
I
I Esipolvitaulu
I
I
I
I Y.P.I.KAILA
I
I Fihlmanskan poika
I
I
I
I HEIKKI HEINO
I
I Tapaus Maria Tuomaantytär
I
I
I Mestarinkirja ym.
I
I
I
I RAIMO VASARA
I
I Mietteitä Mouhijärven van-
I han kirkkomaan vaiheilta

I
I
I ORVO LIPPONEN
I
I Lähdekirjallisuutta ym.

ISSN-tunnus: 0359-128^x

O R P A N A

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y:n tiedotuslehti

N:o 3 1986

- Toimittaja: Briitta Kekki
Vallerinkatu 13-15 A 2, 33270 Tampere
puh. 445 660
- Puhtaaksikirjoitus: Marjatta Rintala
Kalkunviertotie 1 D 63, 33330 Tampere
puh. 432 004
- Myynti ja tilaukset: Milja Piepponen
Aleksanterinkatu 35 B 5, 33100 Tampere
puh. 327 68
- Kansilehti: Kalevi Mäki-Kihniä
- Paino ja nidonta: Kopiopaino Ky.
Rautatienkatu 12, 33100 Tampere
puh. 313 16

Seuraava Orpanan numero 4/1986 ilmestyy 2.12. ja siihen tarkoitettun materiaalin viimeinen jättöpäivä on 18.11.1986.

Orpanaa voidaan toimittaa tilaajille myös postitse, jolloin hintaan lisätään postimaksu. Maksu suoritetaan mukana seuraavalla tilillepanokortilla. On myös mahdollista tilata etukäteen koko vuosikerta. Tilaukset osoitetaan Milja Piepposelle. Orpanan vuosikerta posti-
maksuineen maksaa 80 mk (4 numeroa), ilman postimaksuja 60 mk.

TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y.

Puheenjohtaja:

Meri Tila

Rimminkatu 25 B 4, 33250 Tampere

puh. 231 24

Varapuheenjohtaja:

Jorma Räsänen

Rongankatu 13 A 3, 33100 Tampere

puh.298 24

Sihteeri:

Leila Mäkinen

Lemminkäisenkatu 6 A 17, 33100 Tampere

puh. 554 339

Rahastonhoitaja:

Rakel Kivimaa

Sammonkatu 28 K 105, 33540 Tampere

puh.kotiin 611 244, työhön 196 812

Hallituksen muut jäsenet: Orvo Lipponen

Tuomiokirkonkatu 25 B 39, 33100 Tampere

puh. 207 68

o o o

Edellisten kokousten ohjelmasta

Kevään toiseksi viimeisessä varsinaisessa seuran kokouksessa 25.3. puheenjohtaja tiedoitti kevätretkestä Pyhämaalle ja Raumalle. Toimittaja esitti lyhyesti perusteluita esipolvi- ja esipolvi- ja esipolvi- uuden erillisjulkaisun tekemisestä lukemalla Oulun sukututkimusseuran julkaisemasta lehdestä idean "isän" Keijo Itävuon kirjoituksen aiheesta.

Koulutoimenjohtaja Alpo Reinivaara esitelmöi kiertokoulusta ja koululaitoksen kehityksestä yleisesti ja myös Tampereen alueella erityi-

sesti alkaen Hatanpään kartanon omistajan H.H. Boijen v.1752 perustamasta Otavalan kehruukoulusta Messukylässä. Esitelmässä tulivat esille asiatietojen lomassa koululaitoksen alkutaipaleen surulliset ja huvittavatkin tapahtumat niin taitavasti esitettyinä, että kuulijat saivat perusteelliset taustatiedot aiheesta.

Esitelmän jälkeen kokouksen osanottajille oli varattu tilaisuus tutustua koulumuseoon, joka sijaitsee Tammelan koulun kellarikerroksessa, mutta on toistaiseksi yleisöltä suljettuna paloturvallisuussyiden vuoksi.

Kevään viimeisessä varsinaisessa kokouksessa 8.4. seuran jäsen FT Eero Nallinmaa pakinoi sukututkimuksen odottamattomista sivulöydöistä alkaen Juho Mäklarea ja hänen perheenjäseniään koskevista virheellisistä kirkonkirjamerkinnöistä Hollolassa 1700-luvun puolivälin jälkeen. Seuraavan pakinan aihe oli taistelu Kiikan Vakkalan Junnilan talosta 1600-luvulla ja tässä olleita poimintoja tuomiokirjoista ja pakinan laajaa aineistoa voitaisiin pitää hyvänä esimerkkinä siitä, millaiseen ajankuvaan ja henkilöhistoriaan sukututkimus parhaimmillaan voi johtaa noinkin kaukaisilta ajoilta. Tuomiokirjaotteiden lukemisessa avusti esitelmän pitäjän vaimo Sole Raevuori. Tyrvään tuomiokirjajutuista, jotka koskivat muitakin taloja kuin em. Junnilaa, eteni pakina Suoniemen Kuljun kartanon Ritamäen torppaan ja joihinkin naimakauppeihin 1800-luvun jälkipuoliskolla.

Seuran kevätretki tehtiin 26.4. ja siitä on kerrottu toisaalla lehdesämme.

Seuran jäsenet tekivät tutustumiskäynnin Tampereen uuteen pääkirjastoon, "metson soidinkuviin" 4.6.1986. Käynnistä on kerrottu myöhemmin seuraavilla sivuilla.

Syksyn ensimmäinen kokous 9.9.1986 Tammelan koululla alkoi puheenjohtaja Meri Tilan todetessa kaikki syksyn kokoukset lailliseksi, koska kokouskutsut on lähetetty seuran jäsenille. Kokouskutsut ja jäsenkirje ovat tässä myöhemmin. Lisäksi puheenjohtaja kertoi seuran syystoiminnasta, josta oheisessa jäsenkirjeessä tarkemmin.

Jorma Räsänen kertoi sanoin ja kuvin esipolvi-aulun täyttämisestä ja erilaisista numerointisysteemeistä seuran esipolvi-aulukokoelman julkaisemista silmälläpitäen. Saman asian edistämiseksi oli monistettu esipolvi-auluja (SSS:n malli), joita seuran jäsenet saavat ostaa

"ale-hintaan". Jorma Räsänen ja Briitta Kekki valittiin esipolvi-
taulujen kokoajaksi ja julkaisun alustaviksi "toimeenpanijoiksi".
Kokouksen lopuksi Anneli Lehtimäki kertoi "Tyrvään Poussat"-suku-
kirjan teosta ja lahjoitti juuri ilmestyneen ensimmäisen osan seu-
ralle.

Kokousta päättäessään puheenjohtaja muistutti jäseniä Lahden suku-
tutkimuspäivästä 4.10.1986.

Kokouksessa 23.9. seuran jäsen Raimo Vasara esitelmöi rakentamansa
Mouhijärven kirkon pienoismallin vaiheista sekä suvustaan Mouhijär-
ven kirkon vaiheilta sekä lahjoitti esitelmänsä lopuksi seuralle Va-
saran sukutaulun. Esitelmä tulee aikanaan kokonaisuudessaan vuosi-
kirjaan, tässä lehdessä on joitakin tietoja kirkon vaiheista ja pie-
noismallin rakentamisesta.

Kokouksen lopuksi keskusteltiin Lahden sukututkimuspäivän vietosta
4.10 ja esipolvi-
taulujen keruusta.

Kokouksessa 7.10. lehtori Erkki Sarkki kertoi sosiaalitoimista Mou-
hijärvellä Häijään, Saikkalan ja Tupurlan kylissä 1860-luvun alussa.
Aiheesta keskusteltiin vilkaasti. Esitelmänsä lisäksi Erkki Sarkki
antoi kirjoituksen Mouhijärven Alasarkin taloa vuosina 1682-1931
isännöineistä seuralle. Erkki Sarkki on turkulainen sukututkija ja
molemmiin puolin toivottiin yhteistyön turkulaisten ja tamperelaisten
sukututkijain välillä jatkuvan.

Seija Lehtonen on lahjoittanut seuralle sukupuun omasta suvustaan ja
se oli kokouksessa esillä.

Hallituksen kokouksista

Kevätkauden viimeinen kokoontuminen oli 27.5.1986 kokouspaikkana seu-
ran jäsenten Sirkku ja Matti Koittolan koti.

Heti aluksi muistettiin poismennyttä hallituksen jäsentä Osmo Meri-
koskea hetken hiljaisuudella. Siunaustilaisuudessa Ylöjärven kirkos-
sa olivat 9.5.1986 olleet läsnä Meri Tila, Rakel Kivimaa, Jorma Räsä-
nen ja Leila Mäkinen.

Todettiin jäsenmäärä 207 jäsentä.

Keskusteltiin tehdystä kevätretkestä ja 4.6. tapahtuvasta kirjasto-
talon esittelystä.

Syysyn kokousten ohjelman valmistelu oli yhtenä pääaiheena ja sille
saatiin alustava runko. Keskusteltiin myös mahdollisesta Tukholman
arkistoihin suuntautuvasta Rutsin matkasta syksyllä 1986.

Sukututkimuspäivä tammikuussa 1987 oli toisena pääaiheena ja alustavia suunnitelmia tehtiin jo nyt.

Keskusteltiin hallituksen nykyisestä kokoonpanosta ja todettiin sen tulevan toimeen viidellä jäsenellä syyskokoukseen asti.

Keskusteltiin alustavasti mahdollisuudesta hankkia seuran käyttöön ja seuran toimesta myytäväksi sukututkimusaiheinen adressi.

Hallituksen kokousta, joka pidettiin Meri Tilan kotona 12.8. puhuttivat pääosin samat asiat kuin keväälläkin: syksyn jäsenkirjeeseen tulevat kokousten aiheet oli varmistettu, sukututkimuspäivän 17.7. 1986 ohjelma oli vielä osittain avoin. Keskusteltiin Ruotsin matkasta, esipolvi-aulujen keruusta, kirjaston käytöstä. Uuden kirjaston mikrofiliilukuhuoneessa on ilmoitustaulu, jota yhdistys voi käyttää.

Koska kirjasto on Tampereella ainoa paikka, jossa sukututkimusta voi tehdä alkuperäislähteistä, seuran hallitus on vuosien kuluessa kiinnittänyt paljonkin huomiota ja nähnyt vaivaa työskentelyolojen kehittämiseksi sukututkijoiden tarpeita vastaavaksi. Toisinaan on on ollut kyse pienistä helposti toteutettavista asioista, toisinaan taas suuremmista asiakokonaisuuksista, jotka toteutuessaan vaativat kirjaston taholta rahallisiakin investointeja, kuten esim. mikrofilmien kaksoiskappaleiden hankinta.

Seuraavassa on Meri Tilan laatima muistio hallituksen viimeisimmästä käynnistä kirjastonjohtajan puheilla:

TSS:n hallituksen edustajista Meri Tila, Jorma Räsänen ja Örvo Lipponen kävivät neuvottelussa Tampereen uudessa pääkirjastossa kirjastonjohtaja Tuula Martikaisen ja tiedottaja Maija Kanervan luona kyselemässä heiltä mahdollisia parannuksia kirjaston antiin sukututkijoille.

Neuvoteltiin mm. kokoustiloista, mutta koska kirjaston tiloissa ei sallita minkäänlaista ulkopuolista myyntiä, ja kun meillä on jokaisessa kokouksessa ja myös sukututkimuspäivien vierailloilla omia julkaisuja myytävänä, ei tämä asia, josta seuran piirissä on haaveltu jo kauan, tuottanut tulosta. Saman tien menivät haaveet omasta tutkijanhuoneesta ja lokerikosta.

MF-lukulaitteista puhuttiin myös. Uusia lukulaitteita tulee kaksi entisten viiden lisäksi, siis kaikkiaan seitsemän. Kopiointia ei mikään näistä koneista tee. Kopiointikäytäntö on entinen: lomakkeelle tiedot filmin numerosta ja tarkka selvitys kopioitavasta yksiköstä sivunumeroineen; maksu on 1 mk A4-kokoiselta sivulta; tilauksen voi jättää mf-huoneen ilmoitustaululla olevaan taskuun.

Uudenmallisiin mikrofilmien säilytyskaappeihin ei tule erikseen valoa

mutta luvattiin hankkia taskulamppuja, mikäli näkyvyys pimeätkössä mf-huoneessa ei ole riittävä.

Esitettiin toivomus IGI-mikrokortiston saamiseksi tutkijoiden käyttöön ja jätettiin tilausosoite. Kirjasto on kuitenkin elänyt alkuaikansa paineen alaisena, joten luvattujenkin hankintojen suhteen on oltava kärsivällinen, mikäli niitä ei saada käyttöön heti.

MF-kaksoiskappaleiden saamista kiirehdittiin. Tämä asia ei ole edennyt määrärahojen puutteessa toivotulla tavalla, joten toistaiseksi tutkijoiden on syytä huolehtia siitä, että itse varaavat haluamansa rullat. Kuitenkin lausuttiin toivomus, että kaukolainausten välissä rullat pysyisivät pari viikkoa myös tamperelaisten tutkijoiden vapaasti saatavissa. Nykyäänhän on tilanne sellainen, että varsinkin Pirkanmaan alueen rullat ovat kaukolainassa ja Pirkanmaan sukujen tutkijoiden työt eivät edisty tutkijoiden toivomalla vauhdilla, vaan on joko opittava ennakoimaan ajankäyttönsä etukäteen ja tilattava rullat valmiiksi tai mentävä Hämeenlinnaan tai Helsinkiin tutkimaan.

Kirkonkirjojen mikrofilmirullien sisällysluettelot luovutetaan Pirkanmaan maakuntakirjastolle sitä mukaa kuin niitä saadaan valmiiksi. Kirjasto osoittaa niille sopivan käyttöpaikan.

Kirjaston edustajat lausuvat toivomuksen, että mahdollisimman monet sukututkijat jättäisivät tutkimuksensa maakuntakirjastolle, jolloin ne olisivat muiden tutkijain tavoitettavissa. Valmiit sukututkimukset tulevat olemaan omassa alaryhmässään... Kirjasto on laatinut myös kirjajasen "Sukututkimuksia", jota on vapaasti kirjastosta saatavissa. Pirkanmaan osalta ilmestyy bibliografia 7 vuoden välein, edellinen v. 1976; seuraava vuodelta 1983 on parhaillaan työn alla.

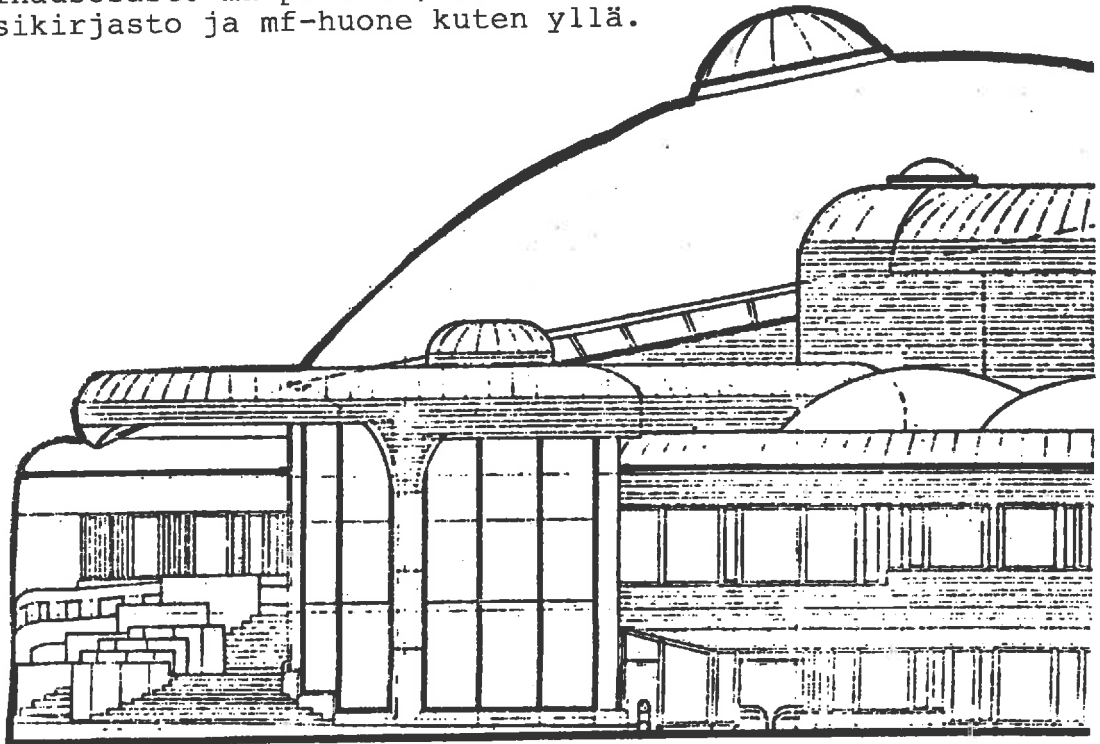
Kirjaston aukioloajat ovat entiset:

talvella lainausosasto ma-pe 9-20, la 9-15

käsikirjasto ja mf-huone arkisin 9-21, la 9-15, su 12-18

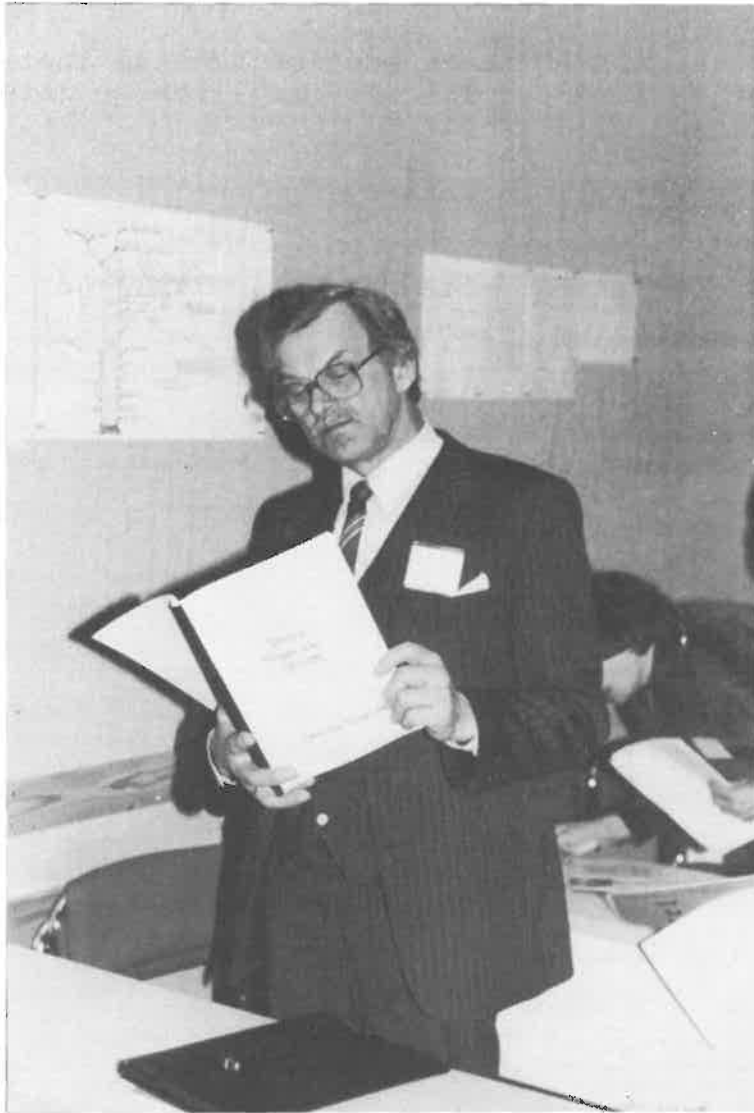
kesällä lainausosasto ma-pe 9-19, la 9-15

käsikirjasto ja mf-huone kuten yllä.

Metson ääriiviivoja. Kuva Tampereen kaupunginkirjaston esitteestä "Soidinkuvat" -

Tampereen tuleva pääkirjasto

OSMO MERIKOSKI
in memoriam

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y:n pitkäaikainen hallituksen jäsen metsänhoitaja Osmo Pellervo Merikoski, s.6.6.1919 Tampereella, sai sairauskohtauksen palatessaan hiihtovaellukselta Lapista ja kuoli Vaasan keskussairaalassa 25.4.1986.

Osmo Merikoski oli harrastanut sukututkimusta jo 1960-luvun alusta, mutta eläkkeelle jäätyään hän keskittyi siihen yhä perusteellisemmin suorittaen sukututkimuksia perustamansa " T:mi Sukututkinta Merikoski" lukuun. Vuosina 1980-82 kokoamansa teoksen " Ylöjärven Mäkkylän suku 1795-1982" hän on lahjoittanut yhdistyksen kirjastoon.

Osmo Merikoski oli Tampereen sukututkimusseura r.y.n perustajajäsen toiminut yhdistyksessä vuodesta 1979 lähtien, pitänyt sukututkimuskursseja ja esitelmää ja oli hallituksen jäsen vuodesta 1983 lukien. Hän oli yhdistyksemme kantavia voimia. Kaipaamme hänen poismenoaan.

Aila Meriluodon "Jälkeenpäin" runon ensimmäinen säe luettiin Osmo Merikosken siunaustilaisuudessa TSS ry:n hallituksen jättäessä jäähyväisensä Osmo Merikoskelle:

"Olen polkuni päässä,
tuhansistani erään
- ja niitä on täynnä maa.
On viileä ilta,
eräs päivä on mennyt,
on painunut metsien taa."

o o

Rauman raatihuone. Kuva seuran kevätretkeltä Pasi Kuusiluoma

TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y.

Puheenjohtaja Meri Tila, Rimminkatu 25 B 4, 33250 Tampere, puh. 23 124.
Sihteeri Leila Mäkinen, Lemminkäisenkatu 6 A 17, 33540 Tampere,
puh. 554 339 iltaisin.

KOKOUSKUTSUT SEURAN JÄSENILLESYYSKAUDEN 1986 OHJELMA:

Yhdistyksen kokoukset pidetään Tammelan koululla Ilmarinkatu 17.
Kokoustilana on vanhan koulun 3. kerroksen auditorio. Kokoukset
ovat parittomilla viikoilla tiistaisin kello 18.00-19.30.

<u>Viikko</u>	<u>Päivä</u>	<u>Esitelmöitsijä ja aihe</u>
37	09.09.86	<u>Jorma Räsänen</u> : Esipolvi-aulun täyttäminen.
39	23.09.86	<u>Raimo Vasara</u> : Hujun suku Kiikasta ja Mouhijärven vanhan kirkon vaiheilta.
41	07.10.86	Lehtori <u>Erkki Sarkki</u> : Sosiaalitoimia Mouhijärvellä Häijään, Saikkalan ja Tupurlan kylissä 1860-luvun alussa.
43	21.10.86	Apulaisprofessori <u>Pekka Lehtimäki</u> : Hämmäläismurteista. Nauhuri ja äänitteitä.
45	04.11.86	<u>Syyskokous</u> . Yhdistyksen sääntöjen 15 §: 1) Hallituksen puheenjohtajan ja jäsenten valinta ja kahden tilintarkastajan ja kahden varatilintarkastajan valinta. 2) Hyväksytään yhdistyksen talousarvio seuraavalle toimintakaudelle. 3) Päätetään jäsenmaksun suuruus. 4) Muut esille tulevat asiat. <u>Briitta Kekki</u> : Oma sukuni.
47	18.11.86	<u>Terttu Honkala</u> : Erään 1800-luvun Hämeenlinnalaisen porvariperheen vaiheita.
49	02.12.86	Professori <u>Erik Anttinen</u> : Perinnöllisyys ja sosiaaliset tekijät sairauden syntyyn.

Mahdollisista ohjelman muutoksista ilmoitetaan edellisessä kokouksessa. Ohjelman voi tarkistaa myös Aamulehden muistilistasta kokouspäivänä.

Seuran jäsenmaksu on 30,- mk vuodessa.

Seura julkaisee neljä numeroa Orpana-nimistä lehteä vuodessa. Vuosittain ilmestyy myös Vuosikirja. Julkaisujen toimittajana on Briitta Kekki, Vallerinkatu 13-15 A 2, 33270 Tampere, puh. 445 660. Julkaisujen myyntiä hoitaa Milja Piepponen, Aleksanterinkatu 35 B 5, 33100 Tampere, puh. 931/32 768.

Terveisin
Tampereen seudun sukututkimusseura r.y.:n hallitus

TAMPEREEN SEUDUN SUKUTUTKIMUSSEURA r.y.

Jäsenkirje

Hyvä jäsen!

Yhdistyksemme järjestää jälleen lauantaina 17.01.1987 sukututkimuspäivän Sampolan juhlasalissa. Kokoustila on nyt entistä tilavampi. Päivällä on kolme esitelmää mm. dosentti Kari Seniuksen esitelmä "Perintötekijät ja ympäristötekijöiden vaikutus periytyviin sairauksiin". Päivälle kutsutaan kaikki sukututkimuksesta kiinnostuneet ja muut sukututkimusseurat Suomesta. Julkaisuja ja sukututkimusmateriaalia voi tuoda myyntiin ja näytteille päivälle. Tarkempi ohjelma tulee kevätkirjeessä ja Orpanassa.

Lahden seudun sukututkijat järjestävät 04.10.1986 Lahden ammattikoululla sukututkimuspäivän. Seuramme sihteerille voi ilmoittautua 30.09.86 mennessä jos haluaa mukaan.

Huhti-toukokuussa 1987 aiomme lähteä retkelle Tukholman arkistoihin. Tarkempi ohjelma ilmoitetaan myöhemmin. Ehdottoman sitovat ilmoittautumiset sihteerille.

Esipolvi-aulujen keräystä jatketaan syksyn aikana. Tarkoitus on julkaista taulut yhdistyksen erillisjulkaisusarjassa. Lomakkeita saa sihteeriltä. Ne voi palauttaa joko sihteerille takaisin tai Briitta Kekille. Hallitus toivoo jäseniltä aktiivisuutta asian suhteen.

Seurakuntien mikrofilmirullien sisällysluetteloiden laadintaa jatketaan edelleen. Myynnissä on Virtain ja Kaavin luettelot. Jos olet halukas laatimaan luettelon jostain seurakunnasta, voit ilmoittautua sihteerille.

Yhdistyksen julkaisuihin otetaan mielellään vastaan artikkeleita. Nämä voi toimittaa Briitta Kekille.

Yhdistyksemme keräämää sukututkijaluettelo on edelleen saatavissa. Sitä voi tilata Milja Piepposelta. Osoite ja puhelin kokouskutsussa.

Yhdistyksen omistamien lehtien ja kirjojen lainausta hoitaa sihteeri. Valikoima on jo kohtalainen ja lahjoituksia otetaan ilolla vastaan.

Jorma Räsänen vetää jälleen sukututkimuskursseja ja paikkana on uusi kirjastotalo. Tarkemmat tiedot saa kursseista Tampereen työväenopiston ohjelmasta.

Sihteeri muistuttaa jälleen osoitemuutosten toimittamisesta hänelle, jotta kirjeet löytäisivät perille.

Hauskaa syksyä sukututkimuksen parissa toivottaa

Tampereen seudun sukututkimusseura r.y.:n hallitus

Briitta Kekki

TSS:n kevätretki Pyhämaalle ja Raumalle

Lauantaina, 26.4. keskustorille Vanhan Kirkon eteen oli klo 7.30 kokoontunut 49 seuran jäsentä mukanaan uusia vaikutteita vastaanottava ja retken onnistumiseen omalta osaltaan tähtäävä mieliala.

Kyllikki Helenius oli lupautunut tarjoamaan menomatkalla aamuvirkuille ohjelmaa kertomalla tamperelaisen mesenaatin Kustaa Hiekan matkareitin varrelle sijoittuvista juurista ja elämäkerrasta. Väli-palaksi hän oli monistanut "rullaatin" ja muutaman merellisaiheisen laulun ja siinä sitten aamu-unisimmiltakin varmaan karisivat viimeiset unenrippeet silmistä reippaan laulun tahdissa. Jotenkin allekirjoittaneelle jäi vaikutelma, että siitä joukosta ei oikein saisi viidennenkään luokan sekakuoroa, mutta tärkein oli silti mukana: iloinen matkamieli.

Perimätiedon mukaan Pyhämaan kirkon historia alkoi v. 1538, jolloin fransiskaanimunkit joutuivat uskonpuhdistuksen tullessa pakenemaan luostaristaan ja saivat Pyhämaalta turvapaikan. Heidän johtajansa raumalaissyntyinen jesuittaoppilas Johannes Jussoila oli perimätiedon mukaan tällöin huolehtinut luostarin kalleimman aarteen, alkuperäisen Jeesuksen veren mukaan ottamisesta, vaikka kaikki muu jouduttiinkin jättämään. Samalta ajalta on maininta, jossa kerrotaan heidän kunnostaneen vanhaa temppeliä. Uusimpien tutkimusten mukaan Uhririkko noin 1647 - 52 korjattiin tai rakennettiin uudelleen. Tämän kirkon edeltäjiin liittyneet tarinat kirkon ihmeitätekevästä voimasta säilyivät edelleen ja niveltäyivät uuteenkin kirkkoon. Nimensä mukaisesti uhrikirkko on vielä tänäkin päivänä lupauksen toivomusten ja kiitoksien pyhättö, joka saa vastaanottaa lahjoituksia eri puolilta Suomea ja ulkomailtakin. (Pyhämaan Luodon uhrikirkon esite).

Niinpä siis mekin kävijät, nykyaikaiset ja järkevät, jouduimme kirkon lumoihin ja ehkäpä monikin antaessaan pienen lahjoituksen kirkon hyväksi, lausui samalla pienen pyynnön toivoen, että se olisi kirkon

Herralle otollinen.

Koko uhrikirkon ympäristö on vanhaa kulttuurimaisemaa. Aivan vanhan kirkon vieressä on uusi kirkko, jota käytetään jumalanpalveluksiin ja Pyhämaan kulttuuripolku tutustuttaa vierailijan mm. mamsellimyllyyn ja kotiseutumuseoon, joka tekee oikeutta pyhämaan merelliselle historialle: museo on rannassa ja sen muodostaa ranta-aittarivistö. suola-, kalkki- ja verkkoaittoja, joista osa on siirretty paikalleen muualta Pyhämaalta, ja joissa oleva museoesineistö sisältää noin 600 kappaleen kokoelman.

Ravintola Ruori oli maineensa veroinen seisovine pöytineen ja niinpä siinä sitten kävikin niin, että Rauman ohjelmaa jouduttiin hieman muuttamaan oppaaksi pyydetyn rouva Bernoullin todetessa ymmärtäväisesti: "Olitte lounaalla, vai?" ja ruvetessa heti tekemään uutta suunnitelmaa, joka mahdollistaisi sen, että mikään tärkeä paikka ei jäisi katsomatta.

Pyhämaan Luodon Uhrikirkko ja TSS:n kevätretkeläisiä.

Kuva P. Kuusiluoma

Rauman museo toimii vanhassa raatihuoneessa, joka valmistui 1776. (kuva s.8). Barokkityylisessä rakennuksessa oli tunnelma, joka ei kertonut tästä ajasta; tunnelma muodostui rakennuksen mittasuhteista, paksuista kuluneista lattialankuista, jostain määrittämättömästä, ja antoi vaikutelman ajasta, jolloin nykyisenlainen kiireolotunte-
maton käsite, jolloin rakennus rakennettiin kestämään ja jolloin maailman järjestys oli vakaa: Jumala oli taivaassa ja maan päällä Hänen säätämänsä järjestys, jossa jokaisella ihmisellä oli määrätty paikkansa yhteisössä, josta ei sopinut pyrkiä pois. Tästä raatihuoneesta julistetaan nykyäänkin joulurauha alkavaksi. Lähempänä nykyaikaa olivat museon kokoelmat, merenkulkuun liittyvä esineistö ja museon pitsikokoelmat.

Marela, laivanvarustajan koti, oli lähellä nykyaikaa. Tosin rakennukset olivat pääosin 1820-luvulta, joskin niitä on myöhemmin paranneltu ja suurennettu. Sisustus on 1800-luvun loppupuolen tyyliä, huoneet on pyritty sisustamaan rakennukset omistaneen viimeisen laivanvarustajan Granlundin v:ltä 1907 olevan irtaimistoluettelon mukaan. Tosin kaikkia niitä huonekaluja ja tavaroita, jotka kuuluivat 1800-luvun lopun varakkaaseen kotiin, ei voitaisi sijoittaa museoon, koska senaikuinen kalustustyyli vaati, että huoneiden oli oltava täynnä erilaatuisia istuin- ja kalusteryhmiä, ja jos kaikki luettelossa mainittu sisään sijoitettaisiin, kävijät eivät mahtuisi sinne.

Vanhan Rauman tunnelmia välittivät vielä Pyhän Ristin kirkko 1400-luvulta ja keskellä Vanhaa Raumaa sijaitseva Kontion kahvila, jossa tutustumisten välillä käytiin virkistäytymässä.

E erityisen kiitoksen annoimme Rauman-oppaalle rva Bernoullille, joka mm. käänsi raumankielisiä lausahduksia suomenkielelle.

Jollei kylässä muuten ole riitaa,
ottakaa maanmittari

Pyhämaa

Meri Tila

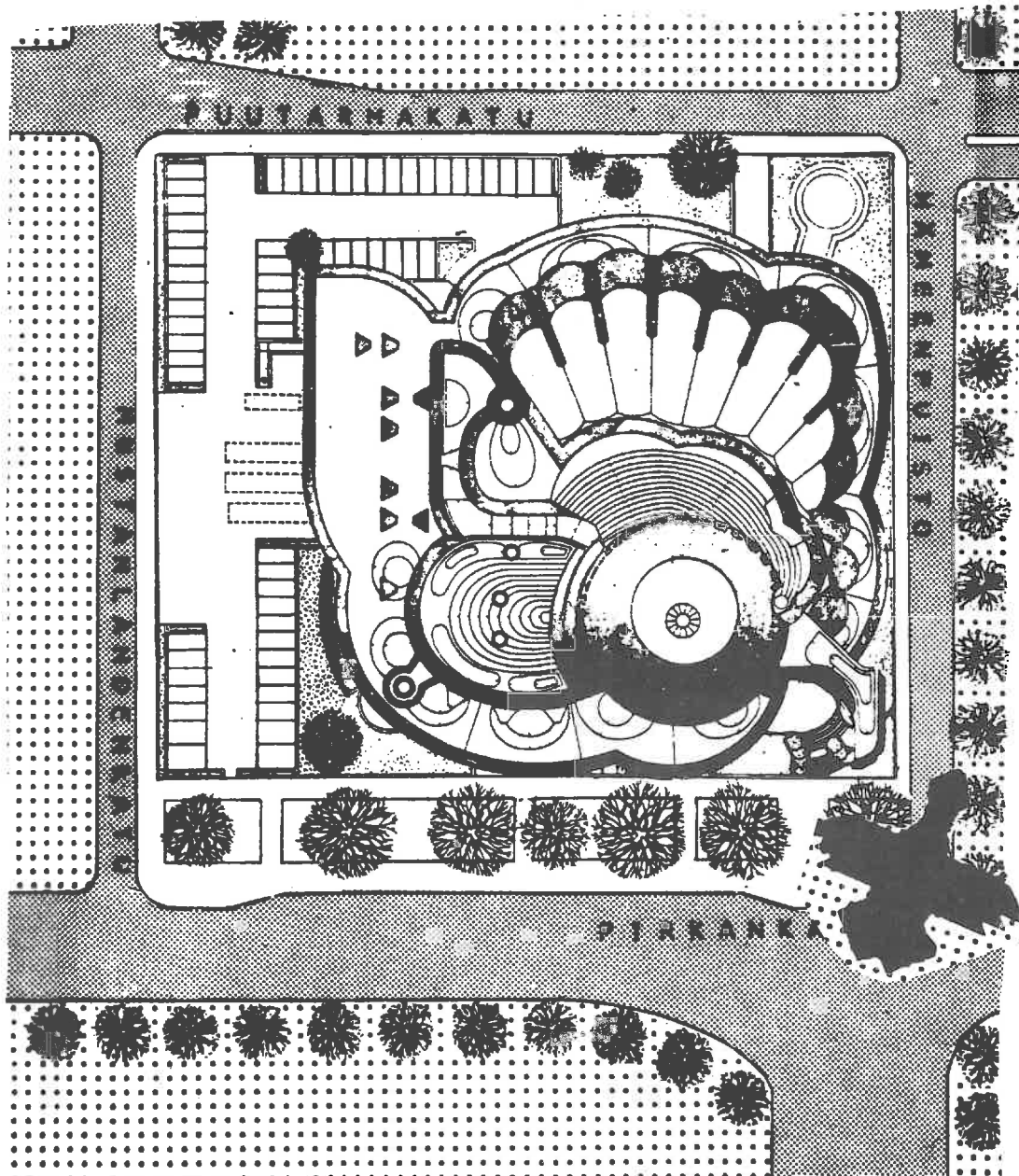
TSS:n tutustumiskäynti Tampereen uudessa
pääkirjastossa 4.6.1986

Hyvin oli Aamulehden muistilistan tieto mennyt perille, kun nelikymmentä uteliasta sukututkijaa oli kokoontunut määräaikaan kirjastotalon portaille. ei ollut esittelijänä toiminut käsikirjaston osastonhoitaja sirkka Keskinenkään osannut varautua näin suureen ryhmään.

Pienestä ahtaudesta huolimatta Sirkka Keskinen luotsasi meidät tottuneesti läpi pääkerroksen, parvikerroksen ja pohjakerroksen, esitellen tämän Raili Ja Reima Pietilän jo ennen valmistumistaan suurta kritiikkiä saaneen luomuksen. Vaikka kirjasto ei sähkölakon vuoksi ollut lähimainkaan lopullisessa kunnossaan, saimme esittelyssä selvityksen eri osastojen sijainnista. Meille jaettiin myös esittelylehtinen piirroksineen ja numerotietoineen.

Heti pääkerroksessa on aikuisten ja lasten osastot, käsikirjasto, ja Pirkanmaa-kokoelma, joka on nyt ensi kertaa avohylllyissä kirjastonkävijöitten vapaasti käytettävissä sekä kaukopalvelu, kieltenopiskelu, lukupaikat ja se tärkein: mikrofilmien lukuhuone. Poissa ovat ne ajat, jolloin piti huohottaen kiivetä kolmanteen kerrokseen tutkimaan mikrofilmiejä. Lukuhuoneen edustalla olevalta "tiskiltä" samoin kuin puhelimitse käy ajantilaus joustavasti.

MF-lukulaitteita on nyttemmin saatu 2 lisää, joten niitä on nyt seitsemän. Lisäksi on mikrokorttien lukulaite, jolla on erityistä merkitystä sitten, kun kirjastoon on saatu ns. IGI-kortisto, joka TSS:n toivomuksesta on tilattu Salt Lake Citystä U.S.A:sta. Tästä kortistosta löytyvät lääneittäin aakkosjärjestyksessä kaikkien niiden lasten nimet, syntymäajat ja -paikat sekä heidän vanhempiensa nimet, jotka on merkitty historiakirjajäljennösten kastettujen luetteloihin. Tämä auttaa tutkijaa erityisesti silloin, kun ei tiedetä, mistä henkilöt ovat paikkakunnalle tulleet.

Metson arkkitehtonista musiikkia. Kuva Tampereen kaupunginkirjaston esitteestä "Uusi pääkirjasto"

Käsikirjastosta löytyvät tarpeelliset hakuteokset. Siellä ovat myös aikakauslehdet ja lukusali.

Suurin osasto on aikuisten osasto, joka käsittää kirjojen, videoiden ja kasettien lainauksen.

Lasten ja nuorten osastolla on myös satu- ja askarteluhakuinen käsikirjasto, jossa on mahdollisuus nukketeatterinäytöksiin.

Sisääntulohallissa tulee istumaan kirjastonhoitaja antaen tarvittaessa neuvoja ja etsien kirjoja niitä haluaville.

Kirjojen ja muun aineiston luettelointi on aina aakkosellisessa jär-

jestyksessä sekä kirjailijan että kirjan nimen mukaan ja lopuksi aihepiireittäin.

Ns. parvikerroksessa on musiikkiosasto eri osastoineen sekä luentosalit 1 ja 2 sekä kokoushuone. Siellä on 60-paikkainen kahvio, joka on luovutettu piknikin hoitoon. Tässä kerroksessa ovat myös hallinnon työhuoneet.

Pohjakerroksessa ovat luentosalit 3,4 ja 5, jotka todennäköisesti tulevat Työväenopiston käyttöön. Siellä sijaitsevat myös tutkijanhuoneet 1-5, jotka on tarkoitettu yksityisten tutkijain käyttöön. Pohjakerroksesta löytyvät myöskin lokerikot, joita on mahdollisuus varata 1/2 vuodeksi kerrallaan.

Kirjasto tekee avaran ja harmoonisen vaikutuksen. On kuparin ja messingin kimallusta, ulkopuolinen kiviaines viborgiittia. Pääkerroksen lattia on Kurun graniittia, parvekekerroksessa parkettia.

Arkkitehdit Raili ja Reima Pietilä ovat hyvin paljon ottaneet vaikutteita luonnosta. Kirjaston ulkokaton muoto ilmentää metsäsoa soitimella. Silmiinpistävä on myös sisätiloissa taivaansininen kattokupu, joka on 16 astetta kallellaan kuten maapallo. Kalusteiden värit ovat luonnonvaalea ja tumma metsänvihreä sekä tuoleissa kedonkukkien värit vaaleanpunainen ja vaaleansininen.

Toivotimme uudelle pääkirjastolle onnea ja menestystä ja toivomme, että sukututkijat saavat sieltä miellyttävän työympäristön sekä että sukututkijain toivomuksia vastaisuudessaakin kuunneltaisiin, jotta Tampereella tulnaisiin luoduksi yhä paremmat edellytykset jatkuvasti nousussa olevalle sukututkimusharrastukselle.

Kirjallisuuttakin kokoontuu, sanoi isäntä
kun almanakan osti.

Suomalainen sanomus

Heikki Heino

Oliko Yrjö Vehuvarpe roisto?

Motto: Laki niinkuin luetaan,
historia ajan mukaan.

Äskettäin sain luettavakseni Wilhelm Carlssonin ansiokkaan historiallisen kertomuksen Ikaalisten pitäjältä vuodelta 1870. Sieltä tuli vastaan sukututkimukseni ensimmäinen "hevosvaras". Tapahtuman traagisuudesta johtuen tunsin tarvetta yrittää rehabilitoida esi-isäni. Seuraava tekstiote kertoo siitä.

Muutoin eivät nämät kertomat oikeestaan kuululan kansan „lärsimysten“ seloon, sillä niitä vähäisälään pahetta ei mahdollinen olisi tehnyt, ellei kania itse olisi siihen arrottanut. Tosin sotamiehet omin päinsä ottivat ruoka-tavaraa, mutta luultavastiin päällittöin tietämättä. — Niin e. m. majaili joukko sotamiehiä juuella 1808 ufiampia viikkoja Runinlaan lähteellä, jonne olivat tehneet hako- ja lehtimajoja, ja siitä lähtivät usein Jämijärven rannoillakin ruoka-aineitten etsimässä. Sauwaniemestä täällä veivät sian ja loman talon wafiloita Palosaaresta, jonne talon pihaportilla itsensä lauttafiwat; mutta muuta pahaa eivät tehneet.

Ulokuusja samana vuonna ryöstivät ja polttivat he myös Vehuvarpeen lestiwari-talon. Mutta siihenli kostoon oli juuri saman talon isäntä itse syypää. Tämä oli waraemainen mies, jota naapurit kutsuivatki „kälmissä“, joka siihen ailaan merkitsi lunniaattomaksi tuomittua hyltää. Samollaisia rosmo-miehiä oli myös lähellä „Koiri-tuonoksi“ haukutusja torpasia. Kämät roistot pisin neuwoin olivat lankaalla ryöstäneet Wenäläisiltä sotamiehiltä rahaa p. ni. ja sitte piilouneet, niin ettei heitä löydetty, waikka sotuwäki heitä ahkernasti etsi. Isäntä-lonna kuitenkin sanottiin olleen juuri lähellä taloa. Tämän tähden lärsivät syhtömättä. Sotamiehet lähtivät luotsin johdannolla Jämijärven lautta aino Uurasjärvellä osti tuota lonnaa etsimässä. Kuultiin hänen sinne paenneen. Ja täällä tapahtuiki epähuomiosta se onnettomuus, että sotamiehet ampuivat Pyyhönniemen isännän, joka muutoin, niinkuin tavallisista oli, sen yleisen waikka joutamaan pelon tähden, oli paennut Uurasjärvelle sululaisten tykö. Täällä nyt riittä puidesja hawaiten sotamiesten tulon, lähti riiheltä pafoon juoksimaan,

ja luotti, kuin lauli hänen Warpeen isännäksi, oli siten syy siihen, että hän ammuttiin. — Sotomiehet kuin eivät isäntää löytäneet, sytyttivät vihdoinkin talon palamaan ja veivät emännän muossaan, jonka hevoisten rinnalla luolaksi juoksuttivat, jonka loman loston vaimolle lailetti sentähden tekivät, että luulivat hänen tietävän ja heiltä saloan miehenä piilopaikan.

Rippikirjassa ei Vehuvarpeen isännällä Yrjö Matinpojalla v.1808 tammikuun jälkeen ole merkintää. Hän joutui ehkä jo 24.4. piileskelemään, koska emäntä Riitta Erkintytär kävi silloin yksin - viimeisen kerran - ehtoollisella.

Syntyneiden luettelosta selviää, että kirkkoherra Rothovius ja pastorka Hedvig Fonselia kävivät kastamassa Vehuvarpeen lapsia kotona parikymmenkilometrisen taipaleen takana. - Tämä ei oikein sovi yhteen "varasmaisen kälmin, konnan ja roiston" kanssa.

Kuolleiden luettelosta löytyy mainitun Kasperin Pyydönniemen murhapäivä 19.10. "skjuten af ulaner". - Riitta Vehuvarpe poistuu kirkonkirjoista merkinnöittä.

Koska kirjoista ei ole löytynyt mitään merkintää Yrjön rikkomuksista, voisi nyt näistä tapahtumista kerroksella vaikka seuraavasti:

Kesällä 1808 majaili kuninkaanlähteellä venäläinen sotilasosasto, jonka tehtävänä oli todennäköisesti varmistaa ainoastaan huoltotietä Pohjanmaalle. Ajan tavan mukaisesti he olivat omassa huollossaan ja hankkivat muonansa ympäristöstä. Siinä ohessa heille tarttui mukaan muutakin omaisuutta "rahaa y.m.", joita Vehuvarpeen isäntä muutaman torpparin avustamana pyrki ottamaan takaisin. Heidän onnistumisensa tässä ärsytti venäläiset polttamaan kostoiksi Vehuvarpeen elokuussa. Kiristäessään tällöin isännän olinpaikkaa juoksuttivat he emäntää hevosiin kytkettynä liian pitkään.

Vielä lokakuussa jatkui "partisaanin" jahti, koska silloin, erään etsinnän yhteydessä Pyydönmäen isäntä ammuttiin hänenä.

Talvella tilanteen rauhoituttua palasi Yrjö Vehuvarpe kotitahvilleen tyttärensä perheen hoiviin. Yrjön vaarinpäivät päättyivät 70-vuotiaana 10.4.1822.

Kuvia Vihtiälän perhealbumista III

Ylimmässä kuvassa ovat Nikolai II, tsaaritar Aleksandra Feodorovna ja suuriruhtinas Aleksei.

Alhaalla vasemmalla olevan kuvan takana lukee: Marquis Wolge
Marquise Luise

Alhaalla oikealla olevan kuvan henkilö on tuntematon. Kuvan alareunassa oleva kirjain L tarkoittanee "från Svante Lagergren atelier".

Päiviö Muhonen

Siirtolaisuudesta Ruotsiin Saarijärveltä
1500 - 1700-luvuilta ja K.A.Gottlundista

Osa Vanhan Saarijärven asukkaista ei tyytynyt asumaan omassa kotimaassaan, vaan nämä-pääasiassa savolaiset-uudisasukkaat jatkoivat ennen pitkään Keski-Ruotsin metsäseuduille.

Kun puhutaan ruotsin suomalaismetsistä, ajatellaan tavallisimmin nimenomaan Värmlantia - seutua Klarälven (suomalaisten Isojoeksi nimittämän) ja Manganjärven tienoilla. Tosiasia on, kuten Väinö Wallin (Voionmaa) kirjassaan v.1899 toteaa, että nämä seudut metsäsuomalaiset runsaimmin asuttivat viimeksi. Samaa puhuisivat tutkimukset Rautalammin ja Saarijärven asukkaiden sinne muutosta. Itse olin tuon käsityksen lumoissa innokkaana Maria Langin jännityskirjojen lukijana: kirjailijan henkilöt kun tavan takaa ihastelevat Bergslagenin jylhiä ja mystisiä suomalaismetsiä Örebron ja Karlstadin ympäristössä.

Vanhan Saarijärven, johon kotikuntani Karstulakin kuuluu, muuttoliike lienee alkanut 1570-luvulla. Kustaa Vaasan nuorin poika Kaarle Herttua suosi isänsä tavoin uudisasutusta osin rajapoliittisista syistä, kuuluihan Norja tuohon aikaan voimissaan olevaan Tanskan valtakuntaan. V.1584 sanottiin seitsemän Rautalammin ja Ruoveden talonpojan anoneen lupaa asettua Helsinglandin maakuntaan, joka on rannikkomaakunta nykyisen Bollnäsön kaupungin tasolla. Sen alapuolella on Gävlen (Gefle) kaupungin korkeudella Gästriklandet; näistä länteen aina Norjan rajalle ovat Taalainmaa- ja Hjärdedal- nimiset maakunnat.

Juuri näiden maakuntien rajoille nuori ylioppilas Kaarle Aksel Gottlund v.1817 suuntasi päiväkirjassaan tallentamansa matkan. Tämä päiväkirja "Dagbok öfver mina vandringar på Finskogarna Dalarna, Helsingland och Värmland 1817" on Väinö Salmisen v.1928 sellaisenaan suomentama.

Näissä maisemissa lymysi aikoinaan kuningas Kustaa Vaasa ja sen muis-

toksi siellä on paitsi erilaisia piilopaikkoja näytettävänä, myöskin nykyinen Wasa-hiihto Särnasta Moraan.

Keski-Ruotsin metsäseuduilla on tavattu useita sellaisia suomalais-sukuja, joita oli Saarijärvelläkin 1600-luvun molemmin puolin ja nykyäänkin. sellaisia olivat esim. Honkonen, Hämäläinen, Kauppinen, Ruuskanen, Tarvainen, Tiilikainen, Kemppainen ja Väisänen. Gottlund ja Wallin esittävät kertomuksia tai mainintoja minulle tutuista sukulaisnimistä kuten Hakkarainen ja Muhonen.

Filipstadin kaupunki on tarinoiden mukaan saanut nimensä Filip Kemp-paisesta, huudahduksesta "se Filipstad"- "katsokaa Filipin asunto", kun innokkaat ohikulkijat silmäilivät tämän erakon tokeita ja majaa.

Nyt on muistettava, ettei yhtäläisten sukunimien perusteella voida varmuudella sanoa, oliko mainittu sukujuuri Saarijärveltä tai muualta, mutta ainakin osaksi nimi yhtäläisyyksillä on merkitystä. Tutki- ja Jalkanen toteaa, että v. 1627 kaksi talollista Kuukasjärveltä (Uurainen) oli paennut Ruotsiin ja jättänyt talonsa autioiksi. Vuoden 1655 henkikirja mainitsee Kyyjärven Pölkin talon isännän veljen, joka vaimoineen oli muuttanut Ruotsiin.

Keski-Ruotsin suomalaissukuihin kuului Saarijärvellä tuttu Mulikka-suku, jonka ruotsalainen sukututkija Bograng mainitsee olleen juuri Saarijärveltä. Jo v. 1636 asui Helsinglandin maakunnassa muuan Erkki Mulikka, ja sieltä Mulikkoja siirtyi Taalainmaalle ja aina Värmlandin pohjoisosiin saakka.

Vaikka tässä ei laajemmalti kosketella näiden metsäsuomalaisten Amerikkaan muuttoa, on tässä mainittava, että nykyisen USA:n Pensylvanian valtiossa oli tai on vieläkin Hill Mulica- niminen kylä kertomassa näiden nykyisten Pylkönmäkeläisten muuttovimmasta ja railakkuudesta. Samanniminen kylä Mulikka on pylkönmäellä kauniin Karankajärven rannalla.

Metsäsuomalaiset levittivät asutustaan Norjan rajalle niin, että heillä oli tuohon aikaan rajan tuntumassa, osittain sen kahden puolen, 16 peninkulmaa pitkä ja 4 peninkulmaa leveä yhtenäinen metsäalue. He joutuivat Tanska- Ruotsi- sodissa usein ase kädessä toisiaan vastaan, mutta rajakahakoiden laannuttua he olivat tekemässä tuosta osasta rajaa "rauhan rajaa" nykykielellä sanottuna. Norjalaiset pitivät

vät heitä aluksi lappalaisten jälkeläisinä nimittäen heitä "ruis-lappalaisiksi" erotuksena porolappalaisista.

Se, joka lukee hartaudella K.A.Gottlundin selostuksia vuodelta 1817, ei voi Väinö Wallinin tavoin olla ihastelematta tämän silloin 20-vuotiaan nuorukaisen rakkautta metsäsuomalaisiinsa ja yrityshaluaan heidän kielensä, asemansa ja kulttuurinsa säilyttämiseksi. Matkoillaan Gottlundilla oli usein ruokanaan vain pettuleipä ja suurena ilonaan varakkaimmista taloista saatu kehlollinen kuoripiimä.

Gottlund oli huomioissaan objektiivinen: hän huomioi yhtähyvin ahkeruuden ja hartauden kuin laiskuuden ja raa'at tavat ja jopa rikollisuuden. Aika teki hänekin jälkeensä tehtävänsä, ja Suomen kieli, kansallisuus ja tavat kuihtuivat, katosivat niinkuin elävästä puusta temmattu juureton lehvä kuihtuu ja laho. Se, mitä vielä tuolloin, v. 1817 löytyi, olivat kylien, sukujen, ruokalajien, esineiden jne. savolaistyylliset nimet. kylä sai nimensä tavallisesti perustajiensa mukaan tai ruotsinkielisiä nimiä väänneltiin. Najenin kylä oli Noari ja sen ensimmäisiä asukkaita oli Pekka Paulinpoika Hakkarainen, josta on paljon tarinoita. Silloin, kun K.A.Gottlund kulki siellä, Lasse Ollinpoika Hakkarainen asui taloa puolisonaan Kreetta Antintytär Muhoinen. Gottlund mainitsee: "Eukkoa en nähnyt, mutta kuului olleen paimentamassa metsässä yhtä lehmäänsä ja viittä vuohtansa." Toisestakin Muhoisesta hän mainitsee, nimittäin Jussi Muhoisesta, joka asui "Voahteramäellä" ("Lönnhöjden") - paikka oli Jernan kappelin lähellä.

Se, miksi Muhonen esiintyy vielä 1700-luvun ruotsinkielisissä asiakirjoissa "Muhoinen"-muodossa, tuli mieleeni istuessani kesällä 1986 Tyringenin kirkossa liki Södertäljeä veljeni tyttären Tuula Muhosen vihkitoimituksessa. Pitkässä vihkikaavassa pirteä riikinruotsalainen naispappi kysyi tavanomaisessa kohdassa: "Tahdotko sinä Tuula Muhoinen (tai Myhyinen)...", kysymys kokonaisuudessaan tietenkin ruotsiksi. Kun ei ole oletettavaa, että aikaisemmin olisi kysytty ehkä lukutaidottomalta, kuinka nimi kirjoitetaan, se jäi helposti ääntämistä lähellä olleeseen muotoon. Nuoremmissa asiakirjoissa 1700-luvun lopulla ei enää tämäntapaisia muotoja juuri näe.

Ne syyt, jotka johtivat savolaiset kauaksi Keski-Ruotsin vaaroille, ilmenevät Gottlundin ja Wallinin kertomuksista, kuten myös ne seikat, jotka pian alkoivat rajoittaa suomalaisten hyvin alkanutta ja runol-

listakin metsäkautta. Jos jätetään vähemmälle nuo tavalliset seikkailunhalu, levottomuus ja kotielämän tummuus, voidaan niiden sijalle mainita mainita kaksi tai kolmekin yleisempää syytä. Suomalaisia lienee asunut Keski-Ruotsissa ennen näitä muuttojakin, mutta ensimmäisiä yleisiä syitä muuttoihin olivat Klaus Flemingin ajan vainot nuijasodan epävakaina aikoina.

Näitä muuttoja Hilikka Alm kuvaa romaanisarjassaan "Kaukana vihreät niityt" ja "Taistelu niityistä". Nämä alkujaan ruotsinkieliset teokset myötäilevät tosielämän asioita ja sijoittuvat Klarjoen tienoille lähelle Norjan rajaa. - sinne, missä tämä suomalaisia ravinnut Isojoki tuo vetensä tuntureilta suureen Vennern-järveen, sen luoteiskolkkiaan.

Toinen muuttoja aiheuttanut historiallinen tapahtuma oli Isoviha 1700-luvun alussa ja niitä edeltäneet suuret nälkävuodet, todelliset kuolonvuodet 1696-97.

Kaskimaiden puute, mikä kaskeamisen hyvin osanneita savolaisia ajoi halusta matkaan, alkoi ennen pitkää vaivata täälläkin. aluksi, jo 1600-luvun alussa kaskeaminen rajoitettiin vain kaskeajan omistamalle maalle, ja lopuksi se alettiin kieltää tuhlauksena, puhumattakaan jo aikaisemmista rajariidoista ruotsalaisten kanssa, jotka eivät enää kaskenneet.

Pahemman riesan metsäsuomalaiset saivat kehittyvästä vuoriteollisuudesta, joka aluksi osti kernaasti sysiä suomalaismetsistä masuuneihinsa, mutta vahvempana alkoi viedä maat ja mannut mennessään - varsinkin, kun suomalaisten vanhat lupakirjat olivat kadonneet tai niillä ei aina ollut tarvittavaa tehoa. sellaiset paikannimet kuin esim. Finnhyttan ja yleensä -"hyttan"-loppuiset paikannimet kertovat, että maanmiehemme olivat asettuneet liian arvokkaalle maaperälle pystyäkseen sen pitämään.

Tietenkin herättää huomiota muuttoliikkeen laajuus ja helppo yhteys Pohjanlahden molemmille puolille noina aikoina alkeellisilla kulkuneuvoilla ja teillä.

Suomenkielisiä, joiden luultiin kirkonkirjojen mukaan tyystin hävinneen, oli vielä paljon K.A.Gottlundin matkakesänä. Hän merkitsi muistiin monia heidän kyliensä, talojensa ja paikkojensa nimiä. Siellä oli Finnsbacken eli Mäkelä, Laala - Flaten, Noppikoski kuten nykyäänkin, Tikkala -Bocksjö, Mattila - Nibofjället, Käkähonmäki - gökberget, Lehtomäki -

Björkberg, Qvarnberg - Myllymäki jne. Nimet eivät aina vastanneet suoraa käännöstä, vaan molemmat kielet olivat kulkeneet hiukan omia teitään samoin kuin sukunimet alkoivat ruotsalaistua - jopa liikanimet kuten Stam-Lasse (ontuva, tömistelevä), Beck-per (Piki- Pekkä) jne.

Ilmeistäkin ilmeisempää on, että jokin perinneyhdistys, sukuseura tms. ottaa matkaohjelmaansa käynnin näillä Keski-Ruotsin suomalaisuu-
duilla. Ja mikäpä osoittaisi paremman matkareitin kuin juuri K. A. Gottlund kulkemallaan ja kuvaamallaan kinttupolkumatalla, joka tehtäisiin nyt bussilla ajaen täydentäen nähtyä ja koettua Taalainmaan museon rikkaalla suomalaisasutusta kuvaavalla valokuva- ja esinekokoelmalla.

o o o

Terhi Nallinmaa-Luoto on lähettänyt viereisen esipolvi-
taulun ja tiedonannon:

"Lähetän ohessa esipolvi-
taulun äidinäidinäidistäni Gustava
Karolina Dahlgrenista ja toivon, että se ehtii vielä seuraavaan
Orpanaan. Kuten taulusta näkyy, se ei ole täydellinen, mutta ehkä-
pä Orpanan lukijakunnasta joku pystyy täydentämään sitä omilla
tiedoillaan.

Parhain terveisin "

Terhi Nallinmaa-Luoto

Haltiantie 4 P 123

01600 Vantaa

puh.90-5632448

5 1	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 2	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 3	Magnus LÖFDAL sotamies Cronhjelmin värv. rykm. /n. 1720 Sjöoffi † /	Anna Christina 12/2 1759 Hämeenlinna 19/12 1842 Pihlakäne	Jaakko 10/7 1756 Messukylä 15/4 1820 Messuk. ∞ 21/12 1794 Tampere (Messukylä)	Margareta 22/5 1764 Messukylä 15/2 1838 Mesank.		
4 1	Nils DAHLGREN sotamies, klarinetinsoittaja /n. 1760 Smoolanti, Högsby 7/11 1832 Pälkäne ∞ /	LÖFDAL Juhonpoika torppari, itsell.	Jaakko Kustaantytär sotamiehen leski	Margareta Kustaantytär sotamiehen leski		
3 1	Kaarle DAHLGREN paperiruuokin työntekijä 24 1 1793 Tampere 24 10 1865 Messukylä ∞ 5/6 1816 Tampere	Anna Jaakontytär 14/2 1796 Messukylä 13 3 1868 Messukylä				
2 1	Fredrik DAHLGREN Messukylän pitäjänsuutari 29/3 1821 Measukylä † 11/2 1899 Tampere		∞ 14/8 1845 Messukylä			
5 9	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 10	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 11	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 12	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 13	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 14	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 15	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
5 16	• /	† /	∞ /	• /	† /	∞ /
4 5	Mikko TRYGG sotamies Vesilahden kompp. Porin rykm. / 1753 / 1808? ∞ /	Kristiina Juhontytär 1744 11/11 1826 Vesilahti ∞ 9/4 1813 Ylöjärvi	Yrjö Juhonp. 1732 tai 1733 24/8 1801 Ylöjärvi 9/9 1764 Tyrvää	Beata Juhont. 1744 / 1801 1/12 1860 Ylöjärvi		
3 3	Kustaa EKLUND nikkari, jääkäri 7/1 1793 Vesilahti 26/5 1849 Ylöjärvi	Saara Leena BJÖRN 12/10 1784 Ylöjärvi 1/12 1860 Ylöjärvi				
2 2	Kustaava Karoliina EKLUND tehtaantytöläinen 31/10 1821 Hämeenkyrö					

1 1	Gustava Karolina tehtaan työläinen 17/1 1850 Messukylä Viktor Roos 28.10. 18 76 Tampere	DAHLGREN † 27/3 1922 Tampere
-----	--	---------------------------------

Y.P.I. Kaila

Fihlmanskan poika

Nuorena leskeksi jäänyt isoäitini eli mummuni Edla Josefina Koskinen toimi Forssassa pikkukoulun opettajana vuosina 1891-1923. Päästyään eläkkeelle muutti hän pois Forssasta, ensin Tampereelle ja myöhemmin Helsinkiin.

Vuonna 1938, jolloin mummu asui luonamme Helsingissä, hän sairastui vakavasti ja alkoi nopeasti menettää voimiaan. Kuoleman ilmeisesti jo lähestyessä tiedusteli mummu äidiltäni, tietääkö tämä, "missä Fihlmanskan poika voisi olla", mummulla olisi tälle asiaa. Kysymys saattoi äitini ymmälle. Fihlmanskan poika kyllä muistettiin, hän oli mummun Forssan-koulun siivoojan poika, mutta minkäänlaista yhteyttä Fihlmanskaan sen enempää kuin hänen poikaansaakaan ei oltu ylläpidetty mummun Forssasta poismuuton jälkeen.

Mummun voimien yhä heikentyessä tuli hänen Tampereella asuva tyttärensä, meidän Sirkku-musteri, häntä katsomaan. Mummu tiedusteli Sirkku-musteriltakin Fihlmanskan poikaa, kysymyksen herättäessä edelleen ihmetystä perheen piirissä.

Mummu kuoli, ja koska hänen tahtonsa oli ollut tulla haudatuksi Tampereella, kuljetettiin hänet sinne hautaustoimiston ruumisautolla. Sirkku-musteri meni samassa autossa istuen kuljettajan vieressä. Matkan aikana tiedusteli kuljettaja, oliko tämä rouva Koskinen kotoisin Tampereelta, koska hänet vietiin sinne haudattavaksi. "Ei", sanoi Sirkku-musteri, "hän oli Forssasta, jossa oli ollut opettajana". "Vai niin", sanoi kuljettaja, "sittenhän minä olen hänet tuntenutkin, ja varmasti teidätkin. Äitini oli siellä hänen koulunsa siivooja. Minä olen se niin kutsuttu Fihlmanskan poika..."

Heikki Heino

Tapaus Maria Tuomaantytär

Vuosi sitten Orpanassa olleeseeni kyselyyni viitaten ilmoitan löytäneeni Marian juuret. Pieni selitys löydöstä lienee paikallaan:

Kangasalan Suomalain Rassin isäntä Matti Juhonpoika menetettyään ensimmäisen vaimonsa nai 20.11.1800 lesken Maria Tuomaantytären, jonka syntymäajaksi oli merkitty 1.7.1762. Mariasta tuli sitten isäni äidin isän äidin äiti. Hänen vanhemmistaan tieto ei sitten avautunutkaan vallan helposti. Mistään lähiseurakunnista ei löytynyt 1.7.62 syntynyttä Mariaa. Täytyi siis olettaa syntymäajan olevan taas kerran virheellinen. Sitten alkoikin kaikkien Maria Tuomaantytärien kohtaloitten seuraaminen, joiden syntymäajat olivat 1760 - 70, ja jotka jäivät leskeksi ennen v. 1800.

Vihdoin tärppäsi. Messukylän Leinolan Nikkilän 16.6.1769 syntynyt Maria avioitui Messukylän Aitolahden Ruokosen Juho Juhonpojan kanssa, jonka syntymäaika oli 1.7.1762. Pari hävisi Ruokolahdesta n. 1795.

Kangasalan Suoraman Nikkilä halottiin 1794 ja isäntäluettelon mukaan Yli-Nikkilää piti 1796 - 1803 Juho Juhonpoika. Rippikirjaan ilmestyi Yli-Nikkilää pitämään 1795 Juho Juhonpoika s. 1.7.62 ja vaimo Maria Tuomaantytär ilman syntymäaikaa. Seuraavan rippikirjan Yli-Nikkilän sivulla tilaa isännöi yhä Juho Juhonpoika, mutta vaimo oli Maria Heikintytär. Syntymäajoista kuitenkin selvisi, että kyseessä oli toinen Juho Juhonpoika. Edellinen oli ilman kirkonkirjamerkintöjä jättänyt, sekä tämän maallisen, että vaimolleen perinnöksi syntymäaikansa.

Sen pituinen se.

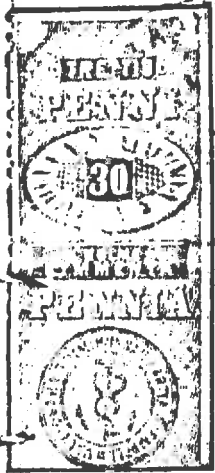
Muuten, Maria Tuomaantytär Nikkilä halusi ilmeisesti pitää

tyttönimensä, koska kolmisen vuotta Rassa emännöityään hän siirtyi toisen kerran Yli-Nikkilän emännäksi. Rassin Matti ja Yli-Nikkilän Jussi näet vaihtoivat tiloja keskenään 1803.

o o o

Alla ja viereisellä sivulla on suutarimestari Johan Oskar Nylundia koskevia asiakirjoja. Nämä ja muita vastaavia mestarinkirjoja on Hämeenlinnan kaupungin raastuvanoikeuden arkistossa, kuten varmaan useimpien muidenkin Suomen kaupunkien arkistoissa.

p. 206.

Suutarimestari Johan Oskar Nylund, syntynyt
 täällä 27/12 1854, on hyvämaineinen;
 todistetaan Hämeenlinnasta 25. Huhtikuuta
 1878

J. O. Nylund
 J. O.

Hos Magistraten för ödmjukast-
 jag anhåller att i denna stad vännas
 tillstånd för kommersiella och
 där jag i förant. a. i. v. de be-
 läggna det för mig af Händtorkes
 förmynden den 9. Mars förlidat är
 utfärdade väntar det af försam-
 lingsstyrelsen. Förasteln den 25. April
 1878.

Johan Oskar Nylund

HÄNEN KEISARILL. MAJESTEETINSÄ

WENÄJÄNMAAN ITSEVALTIAAN &c. &c.
PUOLANMAAN TSARIN, SUOMEN SUURIROHTINAAN,

KAIKKEIN ARMOLLISIMMAN KEISARIMME

Uskollisimmat alamaiset

Luovallisen Käsitöläisten Yhdistyksen puheenjohtaja ja waltuusmiehet

HÄMEENLINNAN KAUPUNGISSA

Teemme tiettäväksi kaikille niille, joille tämä meidän avoin kirjamme käsiin saattunee, että Suutarin kisälli tässä meidän yhdistyksessä, kunniallinen ja hyvin harjaantunut Johan Oskar Ojlund on pyytänyt että me lautoisimme hänen meidän yhdistyskunnassa näytetyn taitavuuksensa todistukseksi laillisen mestarin nimen ja kirjan hänelle antaa.

Tätä hänen pyyntöänsä ja anomustansa emme ole saattaneet häneltä kieltää, koska hän tavataan olevan yhdistyskunnan kokouksessa 14 p. marras kuuta 1877 op-piin otettu meidän keinoveljemme, hyvintaitavan Suutarin mestarin Joh. Oskar Ojlundin Yhdistyskunnassa Läsnä kaupungissa sekä oppiaikansa rebellisesti ja hyvin täytettyään on 14 p. marras kuuta 1877 opista laskettu ja vapaaksi laskettu sekä kunnolliseksi ja rebelliseksi Suutarin kisälliksi tunnustettu ja julistettu: jonka ohessa hän myös sekä opissa että kisällinä ollessansa on siivoa elämää viettänyt ja myös muutoin täyttänyt mitä 33 § Keisarillisen Majesteetin armollisessa asetuksessa 24 p:nä helmikuuta 1868 vaatii. Kaikkeen tähän nähden ja koska hän on yhdistyksemme vaatimukset tarkoin täyttänyt, julistetaan hän Johan Oskar Ojlund tämän kautta Suutarin mestariksi ja saapi hyväksensä nauttia kaikki ne edut, vapaudet ja oikeudet, joita mainittu korkia asetus armollisimmasti suo rebellisille mestareille: jonka ohessa me vakuutamme että me, jähkä Suutarin mestari Johan Oskar Ojlund vastakin meidän yhdistystämme kohtaan niin itsensä käyttää kuin rebellisen mestarin tulee ja sopii, hänelle kaiken avun teemme missä ikinä hän yhdistystä syystä anelee. Tämän suhteen lähtee kullekin, olkoon mistä säädystä ja arvosta hyvänsä, joille mestari Johan Oskar Ojlund tämän meidän avonaisen kirjamme kanssa itsensä ilmoittanee yhdistyksen kaikella kunnioituksella tehty nöyrä ja virallinen pyyntö että he tälle mestari Johan Oskar Ojlund niinkuin rebelliselle mestarille hyväntahtoisen ja laillisen turvan ja puolustuksen suovat vasten kaikkia, jotka hänelle hänen luvallisessa harjoituksessa estettä ja haittaa tehdä koettaisivat; jota yhdistys puolestansa sattuneissa tiloissa alati on kokeva suosiollisella palveluksellansa vastata ja palkita.

Paremmaksi vakuudeksi todistetaan ja vahvistetaan tämä Puheenjohtajan ja waltuusmiesten omakätisellä allekirjoituksella ja yhdistyksen sinetillä, joka tapahtui Hämeenlinnassa 7 p. marras kuuta vuonna meidän Herramme ja kalliimman vapalhtajamme syntymän jälkeen 1877.

S. S. S. S.
Waltuusmiehe.

H. P. P. P.
Waltuusmiehe.

J. O. O. O.
Puheenjohtaja.

D. Lindström
Waltuusmiehe.

J. J. J. J.
Waltuusmiehe.

A. A. A. A.
Waltuusmiehe.

H. H. H. H.
Waltuusmiehe.

Linnassa 27. p. marras 1877

W. P. P. P.

Raimo Vasara

Mietteitä Mouhijärven vanhan kirkko-
maan vaiheilta

Mouhijärven tiilinen v.1854 valmistunut kirkko on remontissa, on ollut koko kesän - työ valmistuu kesällä 1987. Pitäjä juhlii pian oman seurakunnan 300-vuotista taivalta. Em. kirkkorakennus on tosin vasta hieman yli 130 vuotta vanha, sillä sen edeltäjä, tältä uudelta paikalta 3 km länteen sijainnut puukirkko, jota uuden kirkon käyttöönoton jälkeen ruvettiin sanomaan Vanhaksi kirkoksi, oli purkamishetkellä yli 230 vuotta vanha pyhäkkö ja v.1878 se sai luovuttaa hirtensä pitäjän kansakoulurakennuksen tarpeisiin.

Uudessa käytössä hirret juhlivat noin 10 vuotta sitten koulun sata-vuotisjuhlaa monenkaan juhlijän huomaamatta niiden ajan patinoimaa tarrinaa.

Vanhan kirkon hautausmaa-alue on kunnostettuna yhä käytössä toisena Mouhijärven päähautausmaana. Se sijaitsee uutta ja vanhaa Tampere-Pori-tietä yhdistävän Tappitori-Vesunti tien pohjoispäässä hiekkapitoisella Kirkkojärvelle avautuvalla kumpareella ja se kaipaisi mielestäni yhä tuota harmaata kirkkorakennusta tapuleineen. Tapulista tosin on jäljellä alaosa uudelleen katettuna. Kirkosta sen sijaan ei ole jäljellä muuta kuin harmaat luonnonkiviset sokkelit, joiden keskeltä kohoaa tasattuun hiekkaan alapäästään tukeutuva ylöspäin suippeneva muistomerkki, jossa lukee mm: "Tällä paikalla sijaitsi Mouhijärven kirkko v. 1642 - 1878."

Tuon tekstin olen minäkin useasti lukenut seutua sen juurelta tarkastellessani, ja niin luin tänäkin keväänä - erona oli vain tuolloin valtavan sisäisen kutsumuksen luoma tunne: sinun on tuo kirkko pienoisimallina muillekin esitettävä.

Liekö ollut jo aiemmin samaa johdattelua, kun Mouhijärven aineistoa kerätessäni käsiini oli kulkeutunut erilaisia tekstejä tuosta pyhätöstä, niiden perustuessa pääasiassa vanhaan maanmittarin pitäjän-

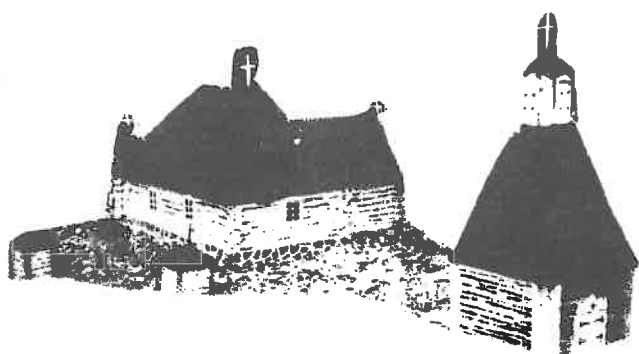
kertomukseen. Piirustuksia rakennuksesta ei ole tiedossani, ainoa kuva siitä on Kansallismuseossa oleva taiteilija Bertilssonin maalaama taulu, johon saatoin kirjojen tekstin lisäksi tukeutua, sekä tietenkin entiset kivisokkelit kirkkomaalla. Näistä aineksista alkoi työni kiteytyä.

Ennen kesälomaani keräsin aineita, joista sitten lomalla ollessani valmistin oheiset viisi rakennusta: kirkon, tapulin ja kolme hautakarmia mittakaavassa 1:40. Pienoisrakennukset olivat ensimmäisen kerran näytteillä Häijään markkinoilla, jonne olen joka vuosi pyrkinyt saamaan jotain paikkakunnan ja suvun historiaan liittyvää aineistoa esille. Pienoismaallien rakennustyö vei koko loman ajan viimeistä esillevientiaamua myöten. Häijään markkinoiden jälkeen malli on ollut esillä Mouhijärven Osuuspankin tiloissa.

Kuten sanoin, kaikki tieto kirkosta on kirjallista lainaa, pääasiassa Finnen suomentamaa. Kirkon pituus on ollut 21 metriä, leveys 12 metriä, korkeus 4 metriä, runko hirsinen ja harmaa. Em. lähteestä käy ilmi ikkunoiden lukumäärä (5 kpl) ja niiden sijainti sekä myös sakastin ja eteisten koot ja sijainnit. Kattomallin sain taulun kuvasta kuten tapulin mallinkin. Hautakarmit ovat vieläkin nähtävänä.

Siellä, missä rakennusryhmä on näytteillä, toivon sen muodollaan tuovan entisajan ihmisen ajattelutapaa lähemmäksi nykyajan ihmisiä ja muistuttavan vielä nytkin jokaista vanhan hävittämistä suunnittelevaasiitä, millaisen korvaamattoman vahingon voi aiheuttaa ajattelutapa, joka ottaa vain senhetkiset olosuhteet huomioon ilman jatkuvuutta toisaalta menneisyyteen ja toisaalta tulevaan.

Oheiset kuvat on otettu pienoismallista.

Orvo Lipponen (toim.)

Lädekirjallisuutta ym.
Luettelo kirjallisuudesta ym.lähdeaineistosta,
jota sukututkija voi työssään tarvita

Jatkoa Orpanaan n:o 2/86

Munthe: Kungl. fortifikationens historii

Suomen Valtionarkistossa olevia Ruotsista hank. mikrofilmejä
Vadstena krigsmanshus WA 1767 (1700-luku), WA 1768 (1700 -
1797) ja (1678 - 1702), WA 1769 (1680 - 1778), WA 1772
(1702 - 1715), WA 1775 (1665 - 1829), WA 1776 (1665 - 1829)
Ylä-Satakunnan maakirja v 1652, FR 760
Oxenstiernan kokoelma: Viron ja Liivinmaan (myndigheter,
ståndskorporationer osv., FR 210 - 211 (1600-luvun alkua)
Krigskollegii arkiv: Björneberg. husesyn år 1724 FR 1035
Uudenmaan-hämeenl.rak.rkm. WA 1234, 566 ja 567
Karl Nierothin kokoelma Isonvihan ajalta FR 414 - 421
Ruotsal.sotavangit 1700 - 1721 A - O WA 2307

Brenner S.Otto ja Ljungfors Vilhelm: Släkten Göllich, von Göllich under
400 år (Berlinska boktr.Lund 1956)

Turun maakunta-arkisto:

Biografia A, kotelo 1, Matti ja Katarina Woivalinin testamentti
Biografia N, kotelo 216 Frenckelin ja Pojan Paperitehdas
Tampereella, kuvaus, kartta ja säännöt työntekijöille.
Biografia P, kotelo 24, luettelo suomalaisista poliittisista pako-
laisista (EK 11.6.1921)
Isovihan aik.asiakirjat filmi n:o 13 VA 7080:1-113, filmi
n:o 14 VA 7080:114-512
Kenr.kuvernööri kreivi Douglasin papeille ja nimismiehille
läh.kirj.konsept. v 1717 - 1721, filmi n:o 14 VA 7081:1-300,
n:o 15 VA 7081:301-989, n:o 16 VA 7081:990-1320 Hab 1 Rykm.
katselmusmuistiot 1694 - 1695
WA 1210, Porin rykm. pääkats.r ulla 1712 Vilppulassa

Huittisten kirkonarkisto: Idman N.: Huittis församlings beskriv-
ning käsikirjoitus 1750 luvulta

Lähteenoja Aina: Suur-Huittisten pitäjän historia vuoteen 1639
(Vammala 1949)

Ignatius K.: Tietoja Kangasalan pitäjästä ja vero-oloista Ylä-
Satakunnassa vv 1540 - 1577 (Länsi-Suomi v 1890 s 45-88 ja
I-XXIV)

- Polvinen Tuomo: Piirteitä Neuvotoliiton arkistolaitoksesta
(HAik 1961 ss 18-36)
- Ropponen Risto: Sota-arkisto 1918 - 1968 (HAik 1968 ss 301-308)
- Nissilä Viljo: Vanhin karttanimistömme (Tietolipas 38/1965
ss 22-30)
- Vanhoja Suomen karttoja (Hki 1967 ja Maanm.ins.1968 s 53)
- Niitemaa Vilho: Baltian historia (Porvoo 1959)
- Rekola Kauko: Lewenhauptin retkikunta v 1708 (AK väitöskirja
HY Forssa 1963, Sotahist.s.julk.)
- Luukko Armas: Suomen historia 1617 - 1721 (Porvoo 1967 Suomen
Historia osa 8)
- Suomen historiallisen seuran bibliografia 1960 - 1971 (SHS Hki
1983)
- Sääksmäen sanomat nrot 22-46/1923 (filmi n:o 9490) kirj. Toivo
Nuotio Voivaleniuksen suvusta
- Tieteellisen kirjallisuuden julkaisuvarasto, Rauhank. 15, Helsinki,
kellarikerros, auki ma-pe klo 11-13
- Suomen Sukututkimusseura, Snellmaninkatu 9-11, Helsinki, ti-to
klo 10-12, neuvonta klo 14-15, p.(90) 179 189
- Pelastusarmeijan Etsintätoimisto, Uudenmaank.40, Helsinki
- Sampio Seppo: Sukututkimuksen opas (Otava 1975)
- Karskela Sirkka: Sukututkijan tietokirja (Finnroots 1983)
- Anderö Henrik: Läsebok för släktforskare (ICA-förlaget AB,
Västerås 1979)
- Aaltio E.A.: Kun Narvan voittoa juhlittiin Kurussa (Tammerkoski
1960 s 5-7)
- Indrenius Antti: Merintöjä Ruoveden pitäjältä (Ruovesi 1931:15,
17, alpup. 1785 Åbo Tidningar)
- Aalto Teemu: Valtionarkistossa säil. lääninhallitusten salaiset
asiakirjat
- Hedman Ossi: Kemin hist.ark., lähteistö ja bibliografia (Tam-
pere 1966, Tamp. yliop.tutk.laitos Monistesarja 14)
- Oja Aulis: Maanmittauslaitoksen arkistot hist.tutk. lähteinä
(Maanmittaus 1962 s 12-15)

